KONKURENTSIAMET

AUSATE KAUBANDUSTAVADE JUHIS OSTJALE

2026

Sisukord

Sisukord 2
Ostja juhise eesmärk ja sisu 3
Kuidas juhist kasutada? 3
Sisemine kontroll 4
Millal kasutada juhiseid, KKK-d või küsida abi? 5
Kiirkontroll enne rakendamist 6
Üldine riskitest 6
Üldine valgusfoor ostjale 7
Konkurentsiameti järelevalve roll 7
Mida tähendab tühisus? 8
Kas PTEKS kohaldub? 8
Alati keelatud kaubandustavad 9
Tingimuslikult lubatud kaubandustavad 10
Maksetähtaeg 11
Ühepoolne muutmine 11
Turundustasu ja müügiedendus 12
Logistikatasu ja muud teenustasud 13
Tagastused, riknemine ja mahakandmised 14
Tasaarvestus ja mahaarvamised 15
Veopakendid ja tehnilised nõuded 16
Sortimendi ja tellimuste muutmine 17
Sisemine kontroll ja hea praktika 18
Kokkuvõte 19
Vajalikud juhendid, KKK ja õigusaktid 19

Ostja juhise eesmärk ja sisu

See juhis aitab ostjal hinnata, kas kavandatav lepingutingimus, tasu, tagastus, tasaarvestus, tellimuse muutmine või muu tööpraktika võib olla põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava riskiga. Juhise eesmärk on toetada ostjat tingimuste läbipaistval kujundamisel, müüjale arusaadavate selgituste andmisel ning kokkulepete ja tõendite korrastamisel enne tingimuse rakendamist.

Juhis on mõeldud ostjale, kes ostab põllumajandustoodet või toitu edasimüügi, töötlemise, turustamise või muu majandustegevuse eesmärgil ning kelle lepingud või tööpraktikad võivad mõjutada müüja õigusi ja kohustusi. Juhisest on kasu eelkõige ostu-, kategooria-, turundus-, logistika-, kvaliteedi-, raamatupidamis- ja õigusvaldkonna töötajatele.

PTEKS ehk põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seadus kaitseb põllumajandustoote ja toidu müüjaid ostjate ebaausate kaubandustavade eest. Ostja jaoks tähendab see vajadust kujundada lepingud, tüüptingimused ja tööprotsessid nii, et need oleksid müüjale arusaadavad, eelnevalt kokku lepitud, põhjendatud ja hiljem kontrollitavad.

Ostja on PTEKS-i tähenduses isik või isikute ühendus, kes ostab põllumajandus-toodet või toitu. Seadust ei kohaldata üldjuhul ostjale, kes ostab kaupa üksnes oma tarbeks. Juhis aitab ostjal kontrollida, kas konkreetne tingimus või praktika võib olla probleemne, milliseid selgitusi müüjale anda ja milliseid tõendeid enne tingimuse rakendamist säilitada.

Kuidas juhist kasutada?

Kui kavandatav lepingutingimus, tasu, makse, tagastus, tellimuse muutmine või muu praktika võib mõjutada müüja õigusi või kohustusi, kasuta juhendit samm-sammult.

1. **Kontrolli kohaldumist.** Vaata, kas kaup, pooled ja tehing kuuluvad PTEKS-i alla.
2. **Leia riskikoht.** Tuvasta, kas küsimus puudutab maksetähtaega, tasu, tagastust, tasaarvestust, tellimust, sortimenti või ühepoolset muudatust.
3. **Hinda riski.** Kasuta üldist riskitesti, valgusfoori ja vajadusel teemakohast kiirkontrolli.
4. **Täpsusta enne rakendamist.** Kui vastus mõnele kontrollküsimusele on „ei“ või „ei tea“, korrasta tingimus, tasu, selgitus või protsess enne selle kasutamist.
5. **Dokumenteeri kokkulepe ja tõendid.** Säilita kokkulepe, arvutus, teated, teenuse või nõude tõendid ning vaidlustuste käsitlemine.
6. **Küsi vajadusel abi.** Korduva, suure mõjuga või ebaselge praktika korral küsi õiguslik hinnang või palu vajadusel Konkurentsiametilt üldist selgitust.

Juhises ei viidata iga teema juures eraldi paragrahvile, täpne õiguslik alus tuleb vajaduse korral kontrollida PTEKS-i kehtivast redaktsioonist ja muudest asjakohastest õigusaktidest.

Sisemine kontroll

Ebaausa kaubandustava kasutamise risk võib tekkida nii lepingust kui ka igapäevasest tööpraktikast. Ostja peaks määrama vastutajad, koolitama seotud töötajaid, kasutama kontrollnimekirja, dokumenteerima otsuseid ja vaatama korduvad tingimused perioodiliselt üle.

Mida sisemiselt kontrollida?

- **Vastutus ja rollid.** Määra, kes vastutab ostutingimuste, turundustasude, logistikatasude, tagastuste, tasaarvestuse, veopakendi nõuete ja sortimendiotsuste eest.
- **Eelkontroll enne rakendamist.** Uus või muudetud tingimus tuleks enne kasutamist kontrollida PTEKS-i kohaldumisala, kokkuleppe selguse, tõendatavuse ja müüjale avalduva mõju järgi.
- **Kirjalik jälg.** Säilita kokkulepped, hinnastamise alused, arvutused, teavitused, teenuse osutamise tõendid ja vaidluste lahendamise materjalid.
- **Perioodiline ülevaatus.** Vaata vähemalt kord aastas üle tüüptingimused, hinnakirjad, teenustasud, mahaarvamised ja sisemised töövood.
- **Koolitus ja juhendamine.** Koolita ostu-, kategooria-, turundus-, logistika-, kvaliteedi- ja raamatupidamistöötajaid, et nad tunneksid ära PTEKS-i riskikohad.

Soovitatav töövoog enne uue tingimuse kasutamist

1. Kirjelda kavandatavat tingimust, tasu, mahaarvamist või tööprotsessi lihtsas keeles.
2. Kontrolli, kas tegemist on PTEKS-i alla kuuluva põllumajandustoote või toiduga ning kas pooled tegutsevad ostja ja müüjana.
3. Hinda, kas tingimus on müüjale enne rakendamist selge, vabatahtlik ja tõendatav.
4. Kontrolli, kas tasu, nõue või mahaarvamine on seotud konkreetse teenuse, selge nõude või müüja vastutusega.
5. Kogu vajalik tõendipakett ja määra, kes vastutab selle säilitamise eest.
6. Kui risk jääb ebaselgeks, küsi sisemine õiguslik hinnang enne tingimuse rakendamist.

Ohukohad sisekontrollis

- Tasu või mahaarvamine rakendub automaatselt, kuid teenuse või nõude alus ei ole selge.

- Müüjal ei ole tegelikku võimalust tingimusest loobuda, ilma et see mõjutaks sortimenti, tellimusi või muid tingimusi.
- Arve kinnitamine, vaidlustamine või tasaarvestus lükkab maksmist süsteemselt edasi.
- Tagastus, mahakandmine või riknemine kantakse müüjale üle üldise või automaatse tasuna.
- Tellimusi, koguseid või sortimenti muudetakse lühikese etteteatamisega pärast seda, kui müüja on juba kohustuse täitmiseks valmistunud.
- Sisemine praktika erineb sellest, mida lepingus või müüjale antud selgitustes on kirjeldatud.

Millal kasutada juhiseid, KKK-d või küsida abi?

Olukord	Soovitatav samm
Soovid aru saada, kas konkreetne küsimus võib kuuluda PTEKS-i alla.	Loe esmalt PTEKS-i avalehe selgitusi ja KKK-d ning kontrolli kohaldumisala.
Koostad või uuendad lepingut, hinnakirja, kampaania- või logistikatasu tingimust.	Kasuta seda ostja juhist, riskitesti ja teemakohaseid kiirkontrolle.
Vajad müüja vaate mõistmist või soovid hinnata, kuidas tingimus võib müüjale mõjuda.	Loe ka juhist müüjale, et näha, milliseid selgitusi ja tõendeid müüja võib mõistlikult küsida. Aruta tingimuse kasutamist müüjaga ning vasta tekkinud küsimustele.
Küsimus puudutab korduvat, suure mõjuga või ebaselget praktikat.	Küsi sisemist õiguslikku hinnangut ning vajadusel pöördu Konkurentsiameti poole üldise selgituse saamiseks.
On kahtlus, et kasutatav tingimus võib olla PTEKS-iga vastuolus.	Peata tingimuse rakendamine sellisel kujul, korrasta leping või protsess ning dokumenteeri tehtud muudatused.

Kiirkontroll enne rakendamist

Kontrollküsimus	Kui vastus ei ole selge
Kas tingimus on müüjaga enne rakendamist selgelt kokku lepitud?	Täpsusta tingimus ja fikseeri kokkulepe kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.
Kas tasu või mahaarvamine on seotud konkreetse teenuse, nõude või müüja vastutusega?	Kirjelda teenust, arvutusloogikat, perioodi, mahtu ja tõendatavat väljundit.
Kas müüjal on mõistlik võimalus tingimusest aru saada, küsimusi esitada ja nõuet vaidlustada?	Lisa selgitused, vaidlustamise kord ja vastutaja kontakt.
Kas ostja suudab hiljem tõendada kokkulepet ja selle rakendamist?	Kogu ja säilita kokkulepe, arvestus, teated, teenuse tõendid ja vaidluse lahendamise materjalid.

Üldine riskitest

Küsimus	Mida see tähendab?	Kui vastus on „ei“ või „ei tea“
Kas müüja saab aru, millega ta nõustub?	Tingimus, tasu või praktika on enne kohustuse tekkimist selgelt kirjeldatud ning kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis fikseeritud, kui seadus seda eeldab.	Tingimus vajab täpsustamist enne rakendamist.
Kas müüjal on tegelik valikuvõimalus?	Müüja saab teenusest või tingimusest loobuda ilma varjatud negatiivse tagajärjeta, näiteks sortimendist väljaarvamise, halvemate tingimuste või muu survega.	Vabatahtlikkus võib olla näiline ja risk suureneb.
Kas tasu, mahaarvamine või kohustus on seotud	Ostja suudab selgitada, mida müüja tasu eest saab, millisel	Võib tekkida risk, et müüjale kantakse üle

konkreetse teenuse või selge nõudega?	alusel nõue tekib või miks konkreetne kulu kuulub müüja vastutusalasse.	ostja enda ärikulu või risk.
Kas tingimus ja selle rakendamine on hiljem tõendatav?	Ostjal on olemas kokkulepe, arvutus, teade, teenuse osutamise tõendid või muud dokumendid, mille alusel saab praktikat hiljem kontrollida.	Vaidluse või järelevalve korral võib praktika osutuda põhjendamatuks.

Üldine valgusfoor ostjale

Tase	Mida see tähendab?	Soovitatav tegevus
ROHELINE — madalam risk	Tingimus on enne selgelt kokku lepitud, vabatahtlik, põhjendatud ja dokumenteeritud.	Rakenda kokkulepet nii, nagu see on müüjale selgitatud ja dokumenteeritud.
KOLLANE — vajab täpsustamist	Tingimus võib olla põhjendatav, kuid teenuse sisu, arvutusloogika, vabatahtlikkus või tõendid ei ole piisavalt selged.	Täpsusta tingimust, kulude põhjendust või vaidlustamise korda enne rakendamist.
PUNANE — kõrge risk	Tingimus on ühepoolselt kehtestatud, ebaselge, automaatne või kannab ostja ärikulu või riski müüjale.	Ära rakenda tingimust sellisel kujul; muuda praktikat või küsi õiguslik hinnang.

Konkurentsiameti järelevalve roll

Konkurentsiameti roll on aidata ennetada ja lõpetada ebaausaid kaubandustavasid põllumajandustoote ja toidu tarneahelas. Ostja jaoks tähendab see, et lepingutingimused ja tööprotsessid peaksid olema kujundatud nii, et müüjale ei jääks tingimused ebaselgeks, ühepoolselt muudetavaks või ebamõistlikult koormavaks.

Järelevalves hinnatakse vajaduse korral tegelikke asjaolusid, kokkuleppe sisu, selle rakendamist ja olemasolevaid tõendeid. Seetõttu ei piisa üksnes sellest, et lepingus on olemas üldine säte: oluline on, kas müüja sai tingimusest tegelikult aru, kas kokkulepe oli vabatahtlik ja kas ostja suudab hiljem näidata, kuidas tingimust kasutati.

Mida tähendab tühisus?

Tühisus tähendab, et seadusega vastuolus olevat tehingut või lepingutingimust ei saa müüja vastu kehtivalt kasutada. Kui tingimus ei vasta PTEKS-i nõuetele või kui selle sisuks on PTEKS-is keelatud ebaaus kaubandustava, võib selline tingimus või kokkulepe olla tühine. Sama kehtib ka olukorras, kus tingimuslikult lubatud kaubandustava rakendatakse ilma nõuetekohase eelneva ja selge kokkuleppeta või kui ostja ei esita seaduses nõutud teavet.

Praktikas tähendab see, et ostja ei saa tühisele tingimusele tuginedes nõuda müüjalt tasu, hüvitist, mahaarvamist või muud kohustuse täitmist. Kui tühise tehingu või tingimuse alusel on midagi juba üle antud, näiteks makstud tasu või tehtud mahaarvamine, saab selle üldjuhul tsiviilõiguslikus korras tagasi nõuda. Kui müüja kahtleb tingimuse kehtivuses, on tal võimalik küsida ostjalt kirjalikku selgitust tingimuse aluse ja rakendamise kohta.

Tühine tingimus	Tsiviilõiguslik mõju	Konkurentsiameti järelevalve
Tingimus võib olla seadusega vastuolus ega anna kehtivat alust tasu nõudmiseks, mahaarvamiseks või kohustuse pealesurumiseks.	Pool võib vaidluses tugineda tühisusele, keelduda tingimuse täitmisest või nõuda tühise tingimuse alusel makstu tagastamist.	Amet hindab, kas praktika võib olla PTEKS-iga vastuolus ja kas on vaja sekkuda. Tsiviilõiguslikku nõuet amet ei lahenda.

Kas PTEKS kohaldub?

Enne lepingu või praktika rakendamist tuleb hinnata, kas kaup, poolte rollid ja tehingu laad kuuluvad PTEKS-i alla. Oma tarbeks ostmine jääb üldjuhul PTEKS-i kohaldamisalast välja.

Kontrollküsimus	Ostja vaates praktiline tähendus
Kas tegemist on põllumajandustoote või toiduga?	Kui kaup ei kuulu PTEKS-i esemelisse kohaldamisalasse, ei pruugi seaduse erireeglid rakenduda.
Kas ostja ostab kaupa edasimüügiks, töötlemiseks või muuks äritegevuseks?	Oma tarbeks ostmine jääb üldjuhul PTEKS-i kohaldamisalast välja.

Kas teine pool on müüja PTEKS-i tähenduses?	Hinda, kas tegemist on põllumajandustoote või toidu müüjaga, kelle suhtes ostja kasutab lepingutingimusi või kaubandustavasid.
Kas vaidlusalune tingimus on seotud müügi, makse, tasu, teenuse, tellimuse, tagastuse või muu tarneahela praktikaga?	Ebaausa kaubandustava risk võib tekkida nii lepingutingimusest kui ka tegelikust käitumisest enne müüki, müügi ajal või pärast müüki.

Alati keelatud kaubandustavad

Mõned ostja kaubandustavad on PTEKS-i järgi keelatud sõltumata sellest, kas müüja on nendega nõustunud. Ostja ei saa sellist praktikat muuta lubatavaks üksnes lepingusätte, tüüptingimuse või müüja allkirjaga. Kui praktika on olemuselt keelatud, tuleb sellest loobuda või tööprotsess ümber kujundada.

Riskikoht	Ostja vaates tähendab see	Mida teha
Hilinenud maksed	Maksetähtaegu ei tohi kujundada seaduses lubatust pikemaks ega pikendada kaudselt.	Hoia arvelduskalender, tarneperiood ja vaidlustatud summade käsitlemine selgelt eristatuna.
Ühepoolne põhitingimuste muutmine	Ostja ei tohi ühepoolselt muuta hinda, maksetähtaega, kogust, tarne- või muid olulisi tingimusi väljaspool kokkulepitud raamistikku.	Kirjelda muutmise alust, ulatust, objektiivseid kriteeriume ja etteteatamist enne tingimuse kasutamist.
Müügiga mitteseotud tasud	Müüjalt ei tohi nõuda tasu, mis ei ole seotud konkreetse müüja kauba müügiga või müüjale osutatava teenusega.	Seo tasu konkreetse teenuse, mahu, perioodi ja tõendatava väljundiga või loobu tasust.
Ostja äririski ülekandmine	Ostja ei tohi automaatselt kanda müüjale kauba müümata jäämise, kao, riknemise või tavapärase jaemüügitegevuse kulu.	Rakenda nõuet ainult selge kokkuleppe, müüja vastutuse või konkreetse puuduse korral.

Vaidlustamise või õiguste kasutamise eest karistamine	Ostja ei tohi kasutada sortimendi, tellimuste, hindade või muude tingimuste muutmist varjatud sanktsioonina.	Tee otsused objektiivsete, dokumenteeritud ja vaidlusest sõltumatute äriliste kriteeriumide alusel.

Tingimuslikult lubatud kaubandustavad

Teatud praktikad on lubatud ainult siis, kui ostja ja müüja on nendes enne selgelt ja ühemõtteliselt kokku leppinud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Kokkulepe peab olema sisuline, vabatahtlik ja hiljem tõendatav.

Kaubandustava	Lubatavuse eeldus	Mida ostja peab suutma tõendada
Turundus- ja reklaamiteenustega seotud tasud	Eelnev selge kokkulepe teenuse sisu, perioodi, kanali ja tasu kohta.	Teenuse seos müüja kauba müügiga, tasu arvutus ja teenuse osutamise tõendid
Logistika, ladustamise, komplekteerimise või muu ostja osutatava teenuse tasud	Teenus on konkreetselt kirjeldatud ning tasu arvutus on müüjale arusaadav.	Teenuse tegelik sisu, maht, periood, arvutusloogika ja võimalikud alternatiivid
Müügialade kordaseadmise, väljapaneku või muu müügiga seotud teenuse kulud	Müüjale on enne teada, millist teenust osutatakse, millises mahus ja millise tasu eest.	Teenuse kirjeldus, periood, väljund, tasu kujunemine ja teenuse osutamise tõendid
Teatud tüüpi, kuju või suurusega veopakendi kasutamise nõue	Nõue on enne selgelt kokku lepitud ning müüjal on võimalik selle mõju hinnata ja kohaneda.	Nõude sisu, eesmärk, jõustumisaeg, üleminekuaeg, erandid ja müüjale antud selgitused
Muud praktikad, mille lubatavus sõltub eelnevast kokkuleppest	Praktika sisu, vabatahtlikkus ja tõendatavus on enne rakendamist selged.	Eelnev kokkulepe, müüjale antud teave, tasu või nõude alus ning rakendamise dokumentatsioon

Järgmised teemablokid aitavad hinnata sagedasemaid riskikohti: maksetähtaeg, tingimuste ühepoolne muutmine, turundusteenus, logistikateenus, tasaarvestus, tagastused, veopakendite kasutamine ning sortimendi või tellimuste muutmine.

Maksetähtaeg

Põhimõte. PTEKS piirab ostja võimalust leppida põllumajandustoote ja toidu eest tasumisel kokku liiga pikki maksetähtaegu. Ostja peab oma arvelduprotsessid kujundama nii, et tasu makstakse seaduses lubatud aja jooksul ning maksetähtaega ei pikendata kaudsete mehhanismidega, näiteks arve hilisema aktsepteerimise, põhjendamatu vaidlustamise või tasaarvestuse abil.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Maksetähtajad on seadusega kooskõlas, arvestusloogika on selge ning arveid ei viivitata põhjendamatult.
KOLLANE	Arvestusperiood, tarneperiood või makstava summa kindlaksmääramise hetk vajab täpsustamist, eriti korduvate tarnete puhul.
PUNANE	Maksmine lükkub süsteemselt edasi ostja sisemise kinnituse, vaidlustatud nõuete tasaarvestuse või tingimuse tõttu, mis muudab seaduslikku maksetähtaega sisuliselt pikemaks.

Maksetähtaegade kiirkontroll

- Kas maksetähtaeg vastab PTEKS-is lubatud piiridele?
- Kas ostja on eristanud korrapärased ja mittekorrapärased tarned ning määranud arvestusperioodi õigesti?
- Kas arve kinnitamine, vastuvõtukontroll või sisemine protsess ei lükka maksmist põhjendamatult edasi?
- Kas vaidlustatud summasid käsitletakse eraldi ega kasutata maksetähtaja pikendamiseks?
- Kas müüjale on arusaadav, millisest kuupäevast maksetähtaega arvestatakse?

Ühepoolne muutmine

Põhimõte. Ostja võib vajada paindlikkust tellimuste, koguste, kampaaniate või tarneandmete täpsustamisel, kuid see ei tohi muutuda piiramatuks õiguseks muuta müügilepingu põhitingimusi ühepoolselt. Mida olulisem on tingimus müüja

majandusliku otsuse jaoks, seda selgemalt peab muutmise raamistik olema enne kokku lepitud.

Lubatud täpsustamine	Kõrge riskiga ühepoolne muutmine
Raamistik on enne kokku lepitud ning ostja täpsustab üksnes kokkulepitud piirides näiteks kogust, tarneaega, tehnilist detaili või tellimuse täitmise korraldust.	Ostja muudab ühepoolselt hinda, maksetähtaega, tasu, leppetrahvi, kogust või muud põhitingimust ilma selge aluse, kokkuleppe või müüja tegeliku nõusolekuta.

Turundustasu ja müügiedendus

Põhimõte. Turundus- või müügiedendustasu peab põhinema eelneval selgel kokkuleppel ning olema seotud konkreetse müüja kauba müügiga. Müüjale peab olema arusaadav teenuse sisu, maht, tasu kujunemine ja tõendatav väljund.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Kokkuleppes on kirjas konkreetne kampaania, kanal, periood, teenuse sisu, tasu ja müüja võimalus otsustada osalemise üle.
KOLLANE	Turundusteenus on üldjoontes kirjeldatud, kuid kulude kujunemine, teenuse maht või aruandlus vajab täpsustamist.
PUNANE	Müüjalt nõutakse üldist turundus- või bränditasu, mille eest ei ole tuvastatavat müüja kauba müügiga seotud teenust.

Turundustasu kiirkontroll

- Kas kokkulepe on tehtud enne teenuse osutamist või tasu nõudmist?
- Kas teenuse sisu, kanal, kestus ja ulatus on selgelt kirjeldatud?
- Kas tasu on seotud müüja kauba müügiga?
- Kas müüjal on võimalik teenusest loobuda ilma varjatud negatiivse tagajärjeta?
- Kas ostja suudab selgitada kulude kujunemist?

Ostja minimaalne tõendipakett

- Eelnev kokkulepe turundus- või müügiedendusteenuse kohta
- Teenuse kirjeldus, kanal, periood ja ulatus
- Tasu arvutusloogika ja seos müüja kauba müügiga

- Tõendid teenuse osutamise kohta
- Müüjale antud selgitused ja võimalikud vaidlustused

Kui müüja küsib, peab ostja suutma selgitada:

- millist teenust müüjale osutati;
- millal, kus ja millises mahus teenus toimus;
- kuidas tasu arvutati;
- kuidas teenus toetas müüja kauba müüki;
- millised tõendid näitavad teenuse osutamist.

Logistikatasu ja muud teenustasud

Põhimõte. Logistika- või muu teenustasu peab olema seotud konkreetse ja tuvastatava teenusega. Ostja peab suutma müüjale selgitada, millised tegevused teenuse sisse kuuluvad, kuidas tasu arvutatakse ja milline on teenuse seos müüja kauba müügiga. Risk suureneb, kui tasu on üldine protsent käibest, ei arvesta teenuse tegelikku mahtu või katab ostja tavapärast ärimudelit ilma konkreetse teenuseta müüjale.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Teenuse sisu, algus ja lõpp, hinnastamise alus ning võimalikud alternatiivid on selgelt kirjeldatud.
KOLLANE	Tasu võib olla põhjendatav, kuid arvutusloogika või kulude seos teenusega vajab täpsustamist.
PUNANE	Tasu on üldine protsent käibest, võtmata arvesse teenuse osutamisel tekkinud tegelikke kulusid või katab ostja tavapärast ärimudelit ilma selge teenuseta müüjale.

Logistikatasu kiirkontroll

- Kas teenus on selgelt piiritletud?
- Kas müüjale on ette teada, millal teenus algab ja lõpeb?
- Kas tasu arvutusloogika on läbipaistev ja seotud teenuse tegeliku mahuga?
- Kas müüjal on realistlik alternatiiv või on teenus sisuliselt kohustuslik?
- Kas tasu ei kanna ostja tavapärast tegevuskulu müüjale?

Ostja minimaalne tõendipakett

- Teenuse kirjeldus ja teenuse tegelik sisu
- Kokkulepitud hinnastamise alus ja arvutus

- Andmed teenuse mahu, perioodi ja kasutamise kohta
- Müüjale antud alternatiivid või selgitused
- Tasu ülevaatamise ja muudatustest teavitamise kord

Kui müüja küsib, peab ostja suutma selgitada:

- milliseid tegevusi tasu katab;
- millised näitajad mõjutavad tasu suurust;
- kas tasu sõltub objektiivsetest teguritest või on üldine protsent;
- kas müüjal on alternatiivne lahendus;
- kuidas tasu üle vaadatakse ja muudatustest teavitatakse.

Tagastused, riknemine ja mahakandmised

Põhimõte. Tagastuste, riknemise, kao ja mahakandmiste puhul tuleb eristada kahte olukorda. Kui kaup on juba ostja ruumides või omandiõigus on ostjale üle läinud, ei tohiks ostja nõuda müüjalt tasu kauba raiskumise või kao eest, kui see ei ole toimunud müüja süül. Selline kulu kuulub üldjuhul ostja enda äririski hulka. Eraldi tuleb hinnata müümata jäänud kauba tagastamist. Müümata kaupa võib müüjale tagastada ilma kauba või selle kõrvaldamise eest maksmata üksnes siis, kui selles on enne selgelt ja ühemõtteliselt kokku lepitud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Seega peaks ostja enne nõude esitamist kontrollima, kas tegemist on ostja juures tekkinud kao või raiskumisega või eelnevalt kokku lepitud müümata kauba tagastusega.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Tagastus või hüvitis põhineb selgel kokkuleppel, tuvastatud puudusel või müüja vastutusega seotud asjaolul.
KOLLANE	Ostja põhjendab nõuet, kuid selle seos müüja vastutuse, konkreetse kauba või teenusega vajab täpsustamist.
PUNANE	Müüjalt nõutakse üldist mahakandmise, riknemise, jäätmekäitluse või müümata jäämise tasu, mis katab ostja tavapärast äririski.

Ostja minimaalne tõendipakett

- Selgitus, kas olukord puudutab ostja juures või pärast omandiõiguse üleminekut tekkinud kadu/raiskumist või müümata jäänud kauba tagastamist
- Kui nõue puudutab kadu või raiskumist: tõendid selle kohta, millal ja kus kadu või raiskumine tekkis ning kas see oli seotud müüja süü, kauba puuduse või müüja vastutusega

- Kui nõue puudutab müümata kauba tagastamist: eelnev, selge ja ühemõtteline kokkulepe kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis
- Kauba, koguse, perioodi, puuduse või tagastuse aluse kirjeldus
- Müüjale antud teave, kontrollivõimalus ja vajadusel vaidlustuse käsitlemine
- Selgitus, miks nõue ei kanna ostja tavapärast äririski müüjale üle

Tagastuste ja mahakandmiste kiirkontroll

- Kas kõigepealt on selge, kumb olukord on käsil: ostja juures või pärast omandiõiguse üleminekut tekkinud kadu/raiskumine või müümata jäänud kauba tagastamine?
- Kui tegemist on kao või raiskumisega, kas see tekkis müüja süül või oli seotud konkreetse kauba puudusega?
- Kui kadu või raiskumine tekkis ostja ruumides või pärast omandiõiguse üleminekut ega olnud müüja süül, kas ostja on välistanud selle kulu müüjale edasi kandmise?
- Kui tegemist on müümata jäänud kauba tagastamisega, kas tagastus oli enne selgelt ja ühemõtteliselt kokku lepitud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis?
- Kas müüjale on selgitatud kaubad, kogused, periood, tagastuse või nõude alus ning antud mõistlik kontrollivõimalus?
- Kas nõue on piisavalt tõendatud ega kanna ostja tavapärast äririski müüjale üle?

Tasaarvestus ja mahaarvamised

Põhimõte. Tasaarvestus ja muud mahaarvamised peavad olema läbipaistvad, dokumenteeritud ja seotud selge nõudega. Eriti tähelepanelik tuleb olla leppetrahvide tasaarvestamisel, sest leppetrahvi alus, suurus ja sissenõutavus võivad praktikas olla vaieldavad. Vaidlustatud leppetrahvi automaatset tasaarvestamist tuleks üldjuhul vältida; sellisel juhul on madalama riskiga käsitleda vaidlustatud osa eraldi ning teha tasaarvestus üksnes vaidlustamata ja selgelt tõendatud nõude ulatuses. Vaidlustatud või ebaselge nõude automaatne mahaarvamine võib muuta müüja jaoks arvelduse ettenägematuks ning suurendada survemehhanismi riski.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Nõude alus, suurus ja sissenõutavus on selged ning müüjale on enne tasaarvestust antud piisav teave.
KOLLANE	Nõue on põhimõtteliselt selgitatav, kuid dokumentatsioon, arvutus või vaidlustamise kord vajab täpsustamist.

PUNANE	Vaidlustatud leppetrahv või muu nõue arvatakse automaatselt arvest maha ilma sisulise kontrolli või vaidlustusvõimaluseta.

Ostja minimaalne tõendipakett

- Nõude õiguslik või lepinguline alus ning selgitus, miks nõue on sissenõutav
- Nõude suuruse arvutus, arvestusperiood ja viited alusdokumentidele
- Kui nõue puudutab leppetrahvi: leppetrahvi aluse, suuruse ja sissenõutavuse eraldi kontroll
- Müüjale saadetud teade koos arusaadava arvutuse, põhjenduse ja tõenditega
- Müüja võimalik vaidlustus ja selle käsitlemise käik
- Selgitus, millises ulatuses on nõue vaidlustamata ja kas tasaarvestus piirdub ainult selle osaga
- Otsus, miks tasaarvestus ei pikenda tegelikult maksetähtaega ega muuda ühepoolselt hinda või muud põhitingimust

Tasaarvestuse kiirkontroll

- Kas nõude alus, suurus ja sissenõutavus on dokumentaalselt tuvastatavad?
- Kas tegemist on leppetrahviga ning kas leppetrahvi alus, suurus ja sissenõutavus on eraldi kontrollitud?
- Kui leppetrahv või muu nõue on vaidlustatud, kas ostja väldib selle automaatset tasaarvestamist?
- Kas müüjale on esitatud arusaadav teade koos arvutuse ja tõenditega?
- Kas müüjal on mõistlik võimalus nõue vaidlustada?
- Kas vaidlustatud osa jäetakse tasaarvestamata kuni vaidluse lahendamiseni või piiratakse tasaarvestus vaidlustamata osaga?
- Kas tasaarvestus ei muuda tegelikult maksetähtaega, hinda või muud põhitingimust ühepoolselt?

Veopakendid ja tehnilised nõuded

Põhimõte. Ostja võib teatud tüüpi, kuju või suurusega veopakendi kasutamist nõuda üksnes siis, kui selline nõue on müüjaga tarne tingimustes enne selgelt ja ühemõtteliselt kokku lepitud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Veopakendi nõue võib müüjale kaasa tuua investeeringuid ja töökorralduse muudatusi, mistõttu peab müüjal olema võimalik nõude otstarbekust hinnata ja vajadusel mõistlik üleminekuaeg kokku leppida.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Veopakendi nõue on enne selgelt kokku lepitud, üleminekuaeg on mõistlik ning müüjal on olnud võimalik nõude mõju hinnata.
KOLLANE	Nõue on äriliselt põhjendatav, kuid selle ulatus, jõustumisaeg, erandid või kulumõju vajab täpsustamist.
PUNANE	Ostja kehtestab uue veopakendi nõude ühepoolselt, lühikese etteteatamisega või seob selle leppetrahvi või tarne vastuvõtmisest keeldumisega ilma selge kokkuleppeta.

Ostja minimaalne tõendipakett

- Eelnev selge ja ühemõtteline kokkulepe veopakendi nõude kohta kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis
- Veopakendi nõude sisu, eesmärk ja tehniline kirjeldus
- Jõustumisaeg, mõistlik üleminekuaeg ning võimalikud erandid või alternatiivid
- Müüjale antud selgitused nõude põhjenduse, mõju ja kulude kohta
- Tõendid selle kohta, et müüjal oli võimalik nõude mõju hinnata ja vajadusel kohaneda
- Selgitus, et nõuet ei kasutata varjatud sanktsioonina ega tarne vastuvõtmisest keeldumise automaatse alusena

Veopakendi kiirkontroll

- Kas veopakendi nõue on enne selgelt kokku lepitud?
- Kas kokkulepe on kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis?
- Kas müüjale on antud mõistlik üleminekuaeg?
- Kas nõue on objektiivselt põhjendatud?
- Kas nõuet ei kasutata varjatud sanktsiooni alusena?

Sortimendi ja tellimuste muutmine

Põhimõte. Tellimuste ja sortimendi muutmisel tuleb eristada tulevikku suunatud ärilist otsust ning juba tekkinud lepingulise kohustuse muutmist või tühistamist. Ostja ei tohiks keelduda juba kokkulepitud põllumajandustoote või toidu ostmisest nii lühikese etteteatamisega, et müüjalt ei saa mõistlikult eeldada kaubale muu turustus- või kasutusvõimaluse leidmist. Risk suureneb eelkõige siis, kui juba kinnitatud või müüja poolt ettevalmistatud tellimus tühistatakse, seda vähendatakse või selle vastuvõtmisest keeldutakse lühikese etteteatamisega ning müüjal puudub realistlik võimalus kahju vältida või vähendada.

Tase	Näide olukorrast
ROHELINE	Muudatuse alused, etteteatamistähtajad ja mõju olemasolevatele tellimustele on enne selgelt kirjeldatud.
KOLLANE	Muudatus on äriliselt põhjendatav, kuid etteteatamine, mõju juba esitatud tellimustele või müüja võimalus reageerida vajab täpsustamist.
PUNANE	Juba kinnitatud tellimus tühistatakse või seda vähendatakse lühikese etteteatamisega ilma müüja reaalse kohanemisvõimaluseta.

Ostja minimaalne tõendipakett

- Muudatuse äriline põhjus ja otsustamise alus
- Müüjale saadetud teade koos muudatuse põhjuse, jõustumisaja, ulatuse ja mõjuga
- Selgitus, kas muudatus puudutab tulevasi tellimusi või juba kinnitatud või ettevalmistatud tellimusi
- Etteteatamise aeg ja põhjendus, miks see on kauba iseloomu ja müüja kohanemisvõimalust arvestades mõistlik
- Tõendid selle kohta, et müüjal oli võimalik muudatusele reageerida ja kahju vältida või vähendada
- Selgitus, et muudatust ei kasutata varjatud sanktsioonina müüja õiguste kasutamise või nõude vaidlustamise eest

Sortimendi ja tellimuste kiirkontroll

- Kas muudatuse alused on müüjale ette teada?
- Kas müüjale on selgitatud põhjus, jõustumise aeg, ulatus ja mõju?
- Kas etteteatamise aeg on kauba iseloomu arvestades mõistlik?
- Kas juba kinnitatud või ettevalmistatud tellimusi arvestatakse?
- Kas muudatust ei kasutata sanktsioonina õiguste kasutamise eest?

Sisemine kontroll ja hea praktika

Tee nii	Väldi
Kirjelda tasu, teenuse või nõude sisu enne kokkuleppe sõlmimist.	Ära jäta müüjale muljet, et tasu on vabatahtlik, kui sellest loobumine toob kaasa varjatud negatiivse tagajärje.

Seo tasu konkreetse teenuse, mahu, perioodi või kontrollitava nõudega.	Ära kasuta üldist protsenti või ebamäärast tasu ilma selge eristatava teenuseta.
Anna müüjale vajadusel selgitused, arvutused, tõendid ja dokumentide viited.	Ära tee automaatseid mahaarvamisi vaidlustatud või ebaselgete nõuete alusel.
Dokumenteeri kokkulepe ja selle rakendamine nii, et seda saab hiljem kontrollida.	Ära muuda juba kokkulepitud põhitingimusi ühepoolselt ega tagasiulatuvalt.
Erista tulevikku suunatud äriline otsus juba tekkinud lepingulisest kohustusest.	Ära kasuta sortimendi, tellimuste või tingimuste muutmist varjatud sanktsioonina.
Kujunda sisemised protsessid nii, et ostu-, logistika-, turundus- ja raamatupidamispraktikad oleksid kooskõlas sama riskiloogikaga.	Ära eelda, et üldine tüüptingimus või müüja vaikimine kõrvaldab keelatud ebaausa kaubandustava kasutamise riski.

Kokkuvõte

- Tingimus peab olema enne selgelt kokku lepitud ja müüjale arusaadav.
- Tasu või mahaarvamine peab olema seotud konkreetse teenuse, selge nõude või müüja vastutusega.
- Vabatahtlikkus peab olema tegelik ja kokkulepe hiljem kontrollitav.
- Kui tingimus on ebaselge, automaatne, ühepoolne või kannab ostja äririski müüjale, suureneb ebaausa kaubandustava risk.
- Tasu nimetus ei ole määrav — oluline on tegelik sisu, seos müüja kaubaga ja kontrollitavus.
- Vasta müüja küsimustele ning anna arusaadavaid selgitusi tingimuse, tasu, nõude, arvutuse ja tõendite kohta.
- Juhis on abimaterjal ega asenda konkreetse juhtumi õiguslikku hinnangut.

Vajalikud juhised, KKK ja õigusaktid

Ostja jaoks on kasulik kasutada järgmiseid tugimaterjale: PTEKS-i avaleht, KKK, kontrollküsimustik ning õigusaktid. Õigusaktide ja juhiste või juhendite kasutamisel tuleb alati kontrollida, et tuginetakse kehtivale versioonile.

- **Konkurentsiameti ausate kaubandustavade tutvustus.** Annab ülevaate PTEKS-i eesmärgist, kohaldamisalast ning alati ja tingimuslikult keelatud tavadest.
- **Konkurentsiameti kaubandustavade KKK.** Aitab vastata praktilistele küsimustele PTEKS-i kohaldumise, mõistete, näidete ja pöördumise kohta.
- **Põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seadus**[1] Riigi Teatajas**.** Põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse kehtiv tekst.
- Põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse eelnõu seletuskiri.
- **Euroopa Liidu õigus.** Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/633 käsitleb põllumajandustoodete ja toiduainete tarneahelas ettevõtjatevahelistes suhetes esinevaid ebaausaid kaubandustavasid.
- Euroopa Liidu toimimise lepingu lisa I, mis sisaldab loetelu, millised tooted liigituvad põllumajandustooteks ja toiduks PTEKS-i tähenduses.
- **Ärisaladuse kaitse.** Ärisaladuse küsimustes võib asjakohane olla ka ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seadus.

Juhis ei ole halduseeskiri ega võrdsustatav haldusaktiga. See ei loo õigusi ega kohustusi. Juhis on mõeldud eelkõige abimaterjaliks riskikohtade varajaseks tuvastamiseks ja heade praktikate kujundamiseks. Ka ei anna juhis siduvat õiguslikku hinnangut ühegi konkreetse lepingusuhte, praktika või juhtumi kohta ega asenda konkreetsete asjaolude põhjal tehtavat õiguslikku hinnangut. Konkurentsiameti võimalik seisukoht kujuneb alati konkreetse juhtumi asjaolude, tõendite ja poolte tegeliku käitumise põhjal.